

Plnění cílů výzkumu na r. 2017

Oblast 1: Výzkum knižní kultury středověkých Čech – garant Kamil Boldan

Cíl 1: Průzkum proveniencí středověkých rukopisů a proveniencí a knižních vazeb inkunábulí uložených v NK. V r. 2017 se provede průzkum a zpracování proveniencí ve 100 rukopisech kmenového fondu (sign. oddělení I-XVII), ve 100 rukopisech pražské lobkowiczské knihovny (sign. oddělení XXIII) a ve 350 svazcích inkunábulí (sign. oddělení 41).

Výsledky:

J_{neimp} – článek v odborném neimpaktovaném periodiku Odras zaniklých německých soukromých knihoven patnáctého a šestnáctého století v rukopisné sbírce pražské lobkowiczské knihovny. Rukopisy z knihoven Johanna von Allendorf, Johanna Fuchsmagena, Ulricha Mercka a dalších majitelů (autor Milada Svobodová, rok uplatnění 2017)

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku Rukopisy německých středověkých klášterních knihoven jako součást knižní sbírky Františka Josefa hraběte ze Šternberka a Manderscheidu (autor Milada Svobodová, rok uplatnění 2017).

Plnění:

Byl proveden popis všech provenienčních znaků zhruba stovky rukopisů z kmenového fondu, stovky rukopisů z pražské lobkowiczské knihovny a 360 svazků inkunábulí, tedy tisků 15. století. Průběžně byla prováděna prosopografie původních majitelů těchto knih. Členka řešitelského týmu M. Svobodová se věnovala dějinám rukopisné sbírky pražské lobkowiczské knihovny, jež je součástí historického fondu NK ČR. V periodiku Studie o rukopisech publikovala příspěvek Odras zaniklých německých soukromých knihoven patnáctého a šestnáctého století z území kostnické diecéze v rukopisné sbírce pražské lobkowiczské knihovny. Druhý příspěvek M. Svobodové Rukopisy německých středověkých klášterních knihoven jako součást knižní sbírky Františka Josefa hraběte ze Šternberka je odevzdán do tisku, ale vyjde až 2018.

Cíl 2: Základní výzkum knižní kultury středověkých Čech. Členové realizačního týmu budou provádět výzkum knihoven pražské univerzity a osobních knihoven univerzitních mistrů, šlechtických, církevních a měšťanských knihoven. Specializované studie budou věnovány rukopisům benediktinek v Čechách a cisterciáků v Oseku. Dalším badatelským okruhem budou středověké rukopisy v knihovnách sběratelů 18. až 20. století. Vedle toho bude prováděn průzkum středověkých bohemikálních rukopisů a inkunábulí, uložených v zahraničních knihovnách.

Výsledky:

C – kapitola v kolektivní monografii věnovaná svatojiřskému skriptoriu ve 13. a 14. století, The Change of Historical Periods. Manuscripts and Scribes from St. George's Convent at Prague Castle in the 13th and 14th Centuries, in: "Change" in medieval and Renaissance

scripts and manuscripts. 19th Colloquium of the Comittée international de paléographie latine (autor Renáta Modráková, rok uplatnění 2017)

C – kapitola v kolektivní monografii věnovaná paleograficko-kodikologickému průzkumu notovaných rukopisů svatojiřského skriptoria, *The Creation of Notated Manuscripts in Scriptorium of St. George's Convent at the Prague Castle in the Period of Charles IV.*, in: Sborník z konference Karel IV. a hudební odkaz jeho doby (autor Renáta Modráková, rok uplatnění 2017)

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku K původu dvou iluminovaných kodexů Archivu města Plzně prozkoumá osudy sbírky rukopisů kláštera v Oseku po odsunu německých cisterciáků r. 1945/46 (autor Kamil Boldan, rok uplatnění 2017)

J_{neimp} – článek v odborném neimpaktovaném periodiku Neznámý rukopis s portrétní galerií Wettinů, který upozorní na unikátní galerii předků saského kurfiřta Kristiána I. v rukopisu pocházejícím z klášterní knihovny v Oseku (autor Kamil Boldan, rok uplatnění 2017)

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku, který prozkoumá knihovny českobratrských literátů do konce středověku (autor Ota Halama, rok uplatnění 2017)

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku o dvou nově objevených středověkých soupisech knih z prostředí pražské univerzity (autor Jindřich Marek, rok uplatnění 2018)

Plnění:

V rámci základního výzkumu pokračovala členka řešitelského týmu R. Modráková ve studiu rukopisů klášterů benediktinek v českých zemích a navázala studiem středověkého rukopisného materiálu z dalších ženských klášterů. Dílčí výsledky prezentovala na mezinárodní konferenci, kterou spolupořádala univerzita v norském Bergenu. Další příspěvky přednesla v polské Jelení Hoře na téma rekonstrukce středověké klášterní knihovny v digitálním prostředí a v Praze (mezinárodní konference pořádaná CEFRES) na téma zprostředkování toku informací v okruhu ženských středověkých klášterů. Na výročním zasedání mezinárodního konsorcia středověké a renesanční muzikologie, které se 2017 konalo v Praze, prezentovala svůj výzkum notovaných rukopisů z kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě. Během studijní cesty do Rakouské národní knihovny ve Vídni se zabývala zde uloženými rukopisy z kláštera cisterciáček na Starém Brně (rukopisy české královny Elišky Rejčky z počátku 14. století). K. Boldan se věnoval dějinám sbírky rukopisů kláštera cisterciáků v Oseku, jež je jako deponát uložena v NK ČR, zejména jejím osudům ve 20. století. Na toto téma připravil pro časopis *Dějiny a současnost* i jeden popularizační článek. Dále připravil a do tisku odevzdal studii o neznámém rukopisu, který v závěru svého života opsal biskup Jan Filipec, někdejší kancléř uherského krále Matyáše Korvína (rešerše z novější maďarskojazyčné literatury připravila K. Truchlá zaměstnaná formou DPČ).

V domácích a zahraničních paměťových institucích pokračoval v průzkumu původních majitelů dochovaných výtisků českých a moravských inkunábulí (univerzitní knihovny v Innsbrucku a Štýrském Hradci a cca 20 převážně muzejních knihoven v Čechách a na Moravě). K. Boldan se dále badatelsky věnoval využití typografického média na sklonku

středověku. Na toto téma zpracoval studii Český knihtisk v boji mezi městským stavem a šlechtou na počátku 16. století, kterou na počátku roku 2018 vydá Historický ústav JU v periodiku Opera historica. Do tisku byl odevzdán příspěvek, který zkoumá nově objevený katalog knih z doby husitské revoluce (autor J. Marek, Filozofická fakulta UK, zaměstnaný formou DPČ). Z Rakouské národní knihovny, Moravského zemského archivu a Lobkowiczských sbírek si členové řešitelského týmu objednali fotokopie několika středověkých rukopisů, které využijí v dalším studiu.

V periodiku Studie o rukopisech byl v německém překladu uveřejněn Boldanův příspěvek Neznámý rukopis s portrétní galerií Wettinů (Eine unbekante Handschrift mit einer Porträtgalerie der Wettiner). Příspěvek K původu dvou iluminovaných kodexů Archivu města Plzně vyjde v periodiku Minulostí západočeského kraje pravděpodobně ještě před koncem roku 2017. Oba pojednávají o rukopisech pocházejících z osecké klášterní knihovny. Text R. Modrákové o svatojiřském skriptoriu The Change of Historical Periods, který měl původně tvořit kapitolu zahraniční kolektivní monografie, byl kvůli průtahům s jejím vydáním předán k publikování redakci mezinárodního kodikologického periodika Scriptorium. Vydání kolektivní monografie Karel IV. a hudební odkaz jeho doby, kde má být uveřejněna její studie The Creation of Notated Manuscripts in Scriptorium of St. George's Convent, bylo nakladatelem přesunuto na rok 2018. Článek O. Halamy (na výzkumu spolupracoval 2016 formou DPČ) o starých českobratrských knihovnách je odevzdán redakci Listů filologických, ale z kapacitních důvodů byl přesunut na 2018.

Cíl 3: Mezinárodní spolupráce při výzkumu kulturního dědictví

Členka řešitelského týmu R. Modráková se zúčastní zasedání konsorcia Text Encoding Initiative (TEI), jež se v roce 2017 uskuteční v Kanadě. Bude spolupracovat na definování standardu pro zápis provenienčních znaků u rukopisů a inkunábulí. V rámci spolupráce na databázi Einbanddatenbank bude probíhat zpracování slepotiskového knihařského nářadí českých pozdně středověkých dílen. Člen řešitelského týmu K. Boldan se zúčastní konference pracovní skupiny pro dějiny knižních vazeb, která se uskuteční v německém Augsburgu.

Výsledky za předcházející období

B – odborná kniha Václav Koranda ml. (autor Jindřich Marek, rok uplatnění 2017)

C – kapitola v kolektivní monografii věnovaná nejstarším tiskům Husových děl (autor Kamil Boldan, rok uplatnění 2017)

C – kapitola v kolektivní monografii, která na příkladu vydání policejního řádu zemského představí možnosti datování inkunábulí pomocí filigránů (autor Kamil Boldan, rok uplatnění 2017)

C – kapitola v kolektivní monografii věnovaná využití typografického média v odpustkových kampaních (autor Kamil Boldan, rok uplatnění 2017)

C – kapitola v kolektivní monografii věnovaná postojům Václava Korandy ml. ke kompaktátům (autor Jindřich Marek, rok uplatnění 2017)

Plnění:

Členka řešitelského týmu R. Modráková se zúčastnila zasedání konsorcia Text Encoding Initiative (TEI) v kanadské Victorii. V rámci komisí SIG Manuscripts a SIG Libraries se zapojila do specifikace standardů pro zápis provenienčních znaků u rukopisů a inkunábulí. K. Boldan se zúčastnil mezinárodní konference pořádané odbornou skupinou pro dějiny knižních vazeb, která se konala v německém Augsburgu. Při pracovní schůzce informoval Andrease Wittenberga, koordinátora databáze Einbanddatenbank, která je nástrojem pro určování proveniencí slepotiskem zdobených vazeb, o postupném zpracování slepotiskového nářadí z českých knihvazačských dílen činných v pozdním středověku a o harmonogramu včleňování jeho zdigitalizovaných obsahů do databáze.

Z výsledků za předcházející období byly publikovány dvě studie J. Marka (člena řešitelského týmu do 2016) o administrátorovi utrakvistické církve Václavu Korandovi ml. V prestižním Nakladatelství Lidové noviny vyšla Markova monografie Václav Koranda mladší: Utrakvistický administrátor mezi úřadem a literaturou. Kolektivní monografie s Boldanovou kapitolou o dataci nejstaršího policejního řádu zemského bude vydána pravděpodobně ještě do konce roku 2017. Naopak dvě kolektivní monografie s kapitolami o nejstarších tiscích Husových děl a o využití typografického média v odpustkových kampaních nebyly zatím z důvodu edičních průtahů vydány.

Oblast 2: Hudební věda – garant Zuzana Petrášková

Realizování evidence, zpracování a prezentace hudebně historických sbírek z období let 1700 – 1900 uložených na území České republiky – garant Zuzana Petrášková

Cíl 1: Průzkum hudebně historických sbírek dosud neevidovaných v Souborném hudebním katalogu ani v databázi RISM (západní Čechy Rokycany - pokračování, severní Čechy Teplice - pokračování, východní Čechy Litomyšl – pokračování, severní Morava, Slezské zemské muzeum – nový průzkum)

K plnění tohoto cíle z původní žádosti DKRVO je vhodné pořídit přenosný počítač pro průzkum a uložení hudebních pramenů, není možné pracovat na počítačích navštívené instituce. Zakoupený počítač by tedy byl k dispozici pro práce v terénu a uložené záznamy budou zálohovány na externím disku v hudebním oddělení NK ČR.

Plnění:

Průzkum neevidovaných sbírek pokračoval dle zadání projektu:

Průzkum a částečné zpracování dosud neevidovaných sbírek proběhl v těchto institucích:

Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech – záznamy uloženy do databáze RISM

www.opac.rism.info, sigla CZ-RO

Kostel Povýšení sv. Kříže v Litomyšli – vypracovaný inventář sbírky, přiděleno sigla pro zpracování do databáze RISM, proběhl průzkum papíru a filigránů první části sbírky, převádí se záznamy do databáze RISM.

Kostel sv. Jana Křtitele v Teplicích – dokončen inventář sbírky,

Výkazy vykonaných prací jsou uloženy v hudebním oddělení.

Slezské zemské muzeum – proběhly konzultace o zpracování, které bude probíhat v roce 2018.

Pravidelný kontakt s celým pracovním týmem a metodické vedení prací je na velmi dobré úrovni.

Cíl 2: Pokračování plnění databáze filigránů a vydání certifikované metodiky evidence, popisu a zpracování filigránů

Plnění:

Metodika je připravena k certifikaci, byly nám zaslány dva posudky, připomínky z obou jsou již zaneseny do textu metodiky. Oba posudky a upravená metodika je odeslána na MK ČR k certifikaci. Text zatím necertifikované metodiky je uložený v OH.

Cíl 3: Převod papírové dokumentace sbírek již evidovaných v Souborném hudebním katalogu do mezinárodní databáze RISM včetně hloubkové revize. Příprava tematických katalogů takto zpracovaných sbírek (sbírka Knihovny Pražské konzervatoře – příprava katalogu hudební sbírky hraběnky Šlikové, sbírka Český Krumlov – pokračování revize oddílu duchovní hudby, historická hudební sbírka Archivu Českého rozhlasu, příprava katalogu sbírky P. Barnabase Weisse, součásti sbírky hudebnin uložené v NK ČR, katalogizace sbírky „Mozartův Památník“ do databáze RISM.

Plnění:

Všechny plánované úkoly byly plněny.

Pražská konzervatoř, sbírka hraběnky Šlikové byla uspořádána a signována novou signaturou, aby celek byl uložen na jednom místě v rámci archivu. Plynule jsou zasílány záznamy do databáze RISM.

Sbírka duchovní hudby v archivu Český Krumlov, plynulé zpracování pro databázi RISM.

Příprava katalogu P. Barnabase Weisse probíhá, o této sbírce byl připraven referát pro mezinárodní konferenci IAML.

Sbírka rukopisných materiálů z Mozartova památníku je již celá zpracována v databázi RISM.

Výkazy prací všech pracovníků jsou uloženy v hudebním oddělení NK ČR.

Cíl 4: Budování databáze historických hudebních tisků vydavatelství Marco Berra. Příprava studie o tomto vydavatelství (2018).

Plnění:

Databáze je připravena k vystavení a užívání v prosinci 2017. Tištěná studie o vydavatelství Marco Berra se připravuje k vydání v roce 2019.

Výsledky:

N_{met} – certifikovaná metodika evidence filigránů - 2017

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku o sbírce rukopisných hudebnin v NK ČR
převzato z roku 2016

B – vydání katalogu hudební sbírky rodiny Clam-Gallas - 2017

Přednáška na mezinárodní konferenci IAML (2017) v sekci RISM o činnostech projektu

Přednáška na mezinárodní konferenci IAML (2017): P. Barnabas Weiss, vzdělaný hudebník
v multikulturní Praze

Plnění:

N_{met} – certifikovaná metodika evidence filigránů - 2017

Metodika je odeslána k certifikaci, byla doplněna o připomínky oponentů.

J_{rec} – článek v odborném recenzovaném periodiku o sbírce rukopisných hudebnin v NK ČR
Článek Rukopisné hudebniny v NK ČR musel být odložen z důvodu neukončené práce v
průzkumu archivů. Sběrka rukopisů byla do knihovny získávána z mnoha institucí po celé 20.
století a dohledávání údajů o původních majitelích vyžaduje časově náročné studium. Nyní
jsou údaje shromážděny a článek bude připraven k vydání v prvním čtvrtletí 2018

B – katalog je připraven k vydání, odevzdán do redakce. Tisk na počátku roku 2018.

Byl a proběhl druhý workshop pro pracovníky na projektu (27. – 29. 11. 2017). Podařilo se
konzultovat s pracovníkem RISM všechny problémy, které program MUSCAT využívaný pro
zpracování historických hudebnin přináší. Workshopu se zúčastnili i kolegové ze Slovenska,
měl tedy i mezinárodní rozměr. Informace o workshopu bude na adrese:

<http://www.rism.info>

Přednášky:

Přednáška na mezinárodní konferenci IAML (2017) v sekci RISM o činnostech projektu -
splněno

Přednáška na mezinárodní konferenci IAML (2017): P. Barnabas Weiss, vzdělaný hudebník
v multikulturní Praze – Jana Vozková (Department of Music History, Institute of Ethnology,
Czech Academy of Sciences, Prague) P. Barnabas Weiss, erudite priest and musician in
multicultural Prague - splněno

Přednáška Jiřího Mikuláše o probíhající zpracování hudební sbírky z kostela Povýšení sv.
Kříže byla přednesena 14. 9. 2017 na 11. sjezdu českých historiků pod názvem: Sběrky
hudebnin ve farních knihovnách v ČR. Jejich evidence a ochrana (11. sjezd českých historiků,
Olomouc, Panel C-5 P 19 III – Desideria et desiderata péče o farní písemnosti.

Oblast 3: Zdokonalení virtuálního badatelského prostředí Manuscriptoria – garant Zdeněk Uhlíř

Cíl 1: Pokračování ve spolupráci s chorvatskými partnery na on-line zpřístupnění děl
staročeského a starochorvatského písemnictví, které vykazují genetické vztahy (korelace

plných textů s obrazovými kopiemi) – agregace zdigitalizovaných obrazových dokumentů z chorvatské strany na základě smlouvy s NUK Záhřeb, validace a zahájení korelace edic starochorvatských plných textů, výběr originálních staročeských textů a příprava jejich transkripce

Plnění:

V roce 2017 byla podepsána smlouva mezi Národní knihovnou ČR a Chorvatskou národní a Univerzitní knihovnou Chorvatska. Došlo k zaškolení pracovníků chorvatské Národní a Univerzitní knihovny a dále pokračuje informační výměna s cílem zajistit tvorbu metadat ve správném formátu k chorvatským dokumentům pro Manuscriptorium. Dále se také jednalo se zástupci Institutu chorvatského jazyka a jazykovědy o postupu při tvorbě plnotextových edic.

Cíl 2: Zařazení dalších plných textů do Manuscriptoria (dlouhodobý cíl, bude pokračovat i v dalších letech) – ověřování možností kooperace a crowdsourcingu při pořizování edic plných textů (meziinstitucionální spolupráce při tvorbě edic, využívání stážistů evropských a amerických studentských programů pro získávání volných plnotextových dat, paradata poskytovaná koncovými uživateli Manuscriptoria)

Plnění:

V roce 2017 bylo zpracováno 23 plných textů o celkovém rozsahu 2443 normostran.

Cíl 3: Pokračování v agregaci zdrojů – Univerzitní knihovna Štýrský Hradec (průzkum digitálních dat a metadat, příprava technického postupu při agregaci), Rakouská národní knihovna (příprava technického postupu při agregaci, testování), Univerzitní knihovna Uppsala (průzkum digitálních dat a metadat v rámci švédského národního projektu ALVIN, výběr dílčích zdrojů/dokumentů, nastavení profilů OAI-PMH)

Plnění: V roce 2017 pokračovala jednání a přípravné práce se všemi uvedenými institucemi. Jednání v současné době komplikují potíže partnerů s digitálními úložišti i rekonstrukcí budov a dalšími provozními záležitostmi.

Cíl 4: Implementace rešeršního systému založeného na konceptuálním modelu dle výsledků VaV 2016 / Cíl 6 (*Vyhodnocení principů komunikace mezi digitálními úložišti a možností jednoznačného adresování fragmentů informací pro zajištění snadnějšího přístupu k informacím v plných textech edic historických dokumentů*). Navržený model využívá standardu TEI P5, jehož obsah převádí do grafů, které tvoří entity různých typů a vlastností (fragменты původních textů, dokumenty, digitální obrazy, elektronické zdroje a další) a pojmenované vztahy mezi nimi. Tento inovativní přístup vytváří příležitost pro mimořádně efektivní práci s obsahem, ale otevírá i nové možnosti pro implementaci principů crowdsourcingu při tvorbě nových edic plných textů – tyto možnosti budou analyzovány.

Výsledky:

Z_{polop} – návrh, vytvoření a zpřístupnění databáze edic plných textů dle konceptuálního modelu VaV 2016 / Cíl 6

Z_{polop} – zprovoznění uživatelského rozhraní pro přístup k fulltextům soustředěným v Manuscriptoriu v rámci databáze

A – elektronický dokument vystavený na www.manuscriptorium.com popisující možnosti využití crowdsourcingu při tvorbě a strukturaci obsahu plných textů v oblasti historických fondů

Plnění:

Na základě analýz byla navržena finální struktura databáze plných textů a ta byla postupně vylepšována. Jako vhodný databázový stroj byla vyhodnocena a využita grafová databáze neo4j. Ukázky kódu pro její plnění jsou součástí dokumentace. Bylo vytvořeno uživatelské rozhraní umožňující vyhledávat edice plných textů, číst jejich obsah (včetně podpory pro různocnění a využívání analytických poznámek) a propojovat edice s digitalizovanými dokumenty (s podporou synchronizovaného čtení). Systém umožňuje připojovat další fragmenty edic či variantní edice a je připraven na implementaci funkcí pro podporu crowdsourcingu. Vytvořený systém byl naplněn heterogenními daty - plnými texty různých typů (transkripce, překlady, transliterace) vzniklých na různých pracovištích (v Národní knihovně České republiky, v Etnologickém ústavu AV ČR, v Ústavu pro jazyk český AV ČR a v Parlamentní knihovně).

Cíl 5: Praktická příprava pro korelaci plných textů s mapami – kódování geografických entit v plných textech historických dokumentů, příprava ke georeferencování (spolupráce s univerzitou v Jasy, Rumunsko)

Plnění:

V XML pro plnotextové edice bylo vytvořeno schéma pro jednoduché otagování geografických lokalit obsažených ve zpracovaných textech. Ve spolupráci se studenty Univerzity Jasy v Rumunsko bylo k budoucímu testování připraveno několik textů. Ty byly jednak otagovány a jednak pro ně byly vytvořeny databáze budoucích zeměpisných slovníků, které propojují synonyma geografických názvů, přiřazují je k síti zeměpisných souřadnic, napojují je na stávající online tezaury a slovníky geografických jmen (Getty) a přidávají základní typové označení. Rovněž bylo zahájeno jednání se zástupci projektu Pelagios (<http://commons.pelagios.org/>) zabývajícího se korelací historických map s objekty digitálních knihoven a dokumentačních databází.

V oblasti 3 jde o stanovení a realizaci nových/dalších cílů a výsledků: obecným komplexním cílem prací je zde automatizace správy obsahu a konkordancí indexu digitalizace historických fondů IDHF, rovněž aktualizace standardu pro výrobu digitálních dokumentů, jenž je používán jako národní standard pro program Ministerstva kultury VISK6.

Zdůvodnění: V letech 2015 a 2016 se výzkum a vývoj v oblasti 3 *Zdokonalení virtuálního badatelského prostředí Manuscriptoria* konkrétně soustředil na vývoj nástrojů pro další agregaci a zpřístupnění digitalizovaných historických dokumentů, na vývoj registru/indexu digitalizace historických fondů (dále jen „IDHF“) a resolveru URI (jednoznačného identifikátoru zdroje) a posléze na diverzifikaci částí a funkcionalit komplexního digitálního dokumentu. Tím byly vytvořeny předpoklady pro propojení systému Manuscriptoria s celým

síťovým prostředím a v důsledku toho pro další významný krok při vytváření virtuálního badatelského prostředí pro práci s historickými dokumenty a fondy. Nyní chceme práci s již vytvořenými nástroji automatizovat, plně ji integrovat do prostředí Manuscriptoria, k čemuž je zapotřebí nové datové specifikace pro výrobu digitálních dokumentů pro podprogram Ministerstva kultury VISK6, a organizačně propojit s již existujícími nebo budoucími partnery Manuscriptoria, resp. s dalšími zájemci z řad paměťových institucí.

Práci je třeba provést paralelně pro několik dílčích cílů, zakončených výsledkem:

Cíl 6: Analýza a implementace celosvětové centrální databáze *míst uložení* historických dokumentů, kde pod pojmem *místo uložení* uvažujeme takové místo, ve kterém je aplikována jednoznačná metodika označování fyzických exemplářů signaturami. V praxi se ukazuje, že takové *místo uložení* nemusí nutně odpovídat pouze reálným entitám, jako jsou správce, majitel, či fyzická budova. Místem uložení může být oddělení knihovny, nebo dislokované podřízené pracoviště/repositář (kterých je více v jedné spravující instituci), může jím být soukromá sbírka apod. Pro každé takové *místo uložení* musí existovat jednoznačný identifikátor, což umožní následně konstruovat identifikátor *fyzického dokumentu*, jehož je identifikátor *místa uložení* součástí (viz výsledky VaV 2016). Je zřejmé, že nelze vystačit s aktuálně dostupnými systémy identifikace např. knihoven a jiných institucí. Nová databáze bude tedy spravovat místa uložení a jejich identifikátory bez ohledu na to, jakou entitou je dané místo uložení v reálném světě. Systém bude spolupracovat s již vytvořeným Indexem (registrem) digitalizovaných historických fondů, systémem konkordancí a veřejně dostupným generátorem jednoznačných identifikátorů fyzických dokumentů. K tomu bude nutná analýza systému včetně navržení metodiky získávání informací potřebných pro tvorbu centrální databáze míst uložení z informací dostupných v metadatových záznamech vč. zohlednění takových záznamů, kde není identifikace fyzického dokumentu lokačními údaji úplná a dále s ohledem na organizační a jiné změny a události v životním cyklu míst uložení (přejmenování, rozdělování, slučování organizačních jednotek, změny vlastníků apod.). Návrh začlenění navrhovaných nástrojů a souvisejícího workflow do systému Manuscriptorium jako obsahového garanta v oblasti historických fondů.

Výsledky:

Z_{polop} – Centrální databáze míst uložení historických fondů

Bude obsahovat návrh datových struktur a vytvoření centrální databáze míst uložení, převedení stávajících informací o místech uložení fyzických dokumentů do centrální databáze, implementace a zpřístupnění centrální (serverové části systému) pro správu míst uložení a generování jednoznačných identifikátorů, vytvoření technické dokumentace. Návrh a vytvoření aplikačních rozhraní pro klientské aplikace (správa systému, správa databáze míst uložení, poskytovatelé jednoznačných identifikátorů,...) a spolupracující systémy (digitalizační pracoviště).

Plnění:

Vytvořený podpůrný systém umožňuje v celosvětovém měřítku spravovat místa uložení a jejich identifikátory bez ohledu na to, jakou entitou je dané místo uložení v reálném světě. Během analýzy systému jsme navrhli mj. metodiku získávání informací potřebných pro tvorbu centrální databáze míst uložení z informací dostupných v metadatových záznamech vč. zohlednění takových záznamů, kde není identifikace fyzického dokumentu lokačními údaji úplná. Zohlednili jsme také možné organizační a jiné změny míst uložení (přejmenování, rozdělování, slučování organizačních jednotek, změny vlastníků apod.). Vytvořený nástroj je začleněn do systému služeb IDHF, tj. spolupracuje v režimu poloprovozu s již vytvořeným Indexem digitalizovaných historických fondů, systémem konkordancí a veřejně dostupným generátorem jednoznačných identifikátorů fyzických dokumentů.

Cíl 7: Aktualizace definice pro program VISK 6 a vývoj aktualizovaných nástrojů, adaptace na vývoj provedený v roce 2016 a plánovaný v roce 2017.

Výsledky:

A – Definice digitálního dokumentu pro potřeby zpřístupnění a trvalého uložení v podprogramu VISK6 – nová verze

Nová definice reflektující změny vyvolané vývojem v letech 2016-2017 vystavená v systému Manuscriptorium na adrese www.manuscriptorium.com.

Z_{polop} – Generátor identifikace místa uložení či majitele – nová verze

Z_{polop} – Validátor balíčku VISK 6 – nová verze

Bude založeno na implementaci nových verzí aktuálně používaných nástrojů, jejich uživatelských a aplikačních rozhraní: vzniknou Generátor identifikace místa uložení či majitele a Validátor balíčku VISK 6; dojde k aktualizaci IDHF.

Plnění:

Byla vystavena nová verze Definice pro program VISK 6, ve které jsou aktualizovány části týkající se výpočtu identifikátoru místa uložení fyzického dokumentu. Byly vystaveny nové verze nástrojů i aktualizovaná Definice pro program VISK 6, a to Definice digitálního dokumentu pro potřeby zpřístupnění a trvalého uložení v podprogramu VISK6 (dokument PDF), Generátor identifikace místa uložení či majitele a Validátor balíčku VISK 6.

Cíl 8: Automatizace správy obsahu IDHF spočívající v zavedení *hromadných automatizovaných aktualizací* obsahu indexu digitalizovaných dokumentů pomocí systému adaptabilních konektorů. K tomu bude potřebná analýza funkčních požadavků a návrh systému konektorů pro IDHF, implementace konektorů do systému IDHF včetně nástrojů pro správu jednotlivých konektorů.

Výsledky:

Z_{polop} – Automatizační modul pro index digitalizovaných dokumentů IDHF

Umožní zprovoznění automatických procesů při správě obsahu IDHF včetně pilotní implementace s vybraným zdrojem dat, který není dosud plně agregován v systému Manuscriptorium.

Plnění:

Jako výsledek dalšího vývoje IDHF byly definovány a implementovány změny a rozšíření umožňující efektivnější správu obsahu IDHF automatizací vybraných procesů. Pilotní řešení systému IDHF ukázalo správnost dosavadního postupu a na základě analýzy zkušeností z poloprovozu tohoto systému vznikly požadavky pro automatizaci práce s daty. Významným prvkem automatizace sběru dat je možnost hromadného vytěžování metadat o digitálních kopiích z neomezeného množství kompatibilních zdrojů. Toto rozšíření je vázáno na vytěžování dostupných zdrojů prostřednictvím rozhraní OAI-PMH. Dalším neméně důležitým prvkem je možnost hromadného zpracování konkordancí. Jeho význam ocení správci konkordancí v takových případech, kdy dojde k hromadným změnám lokačních údajů dokumentů díky změnám vlastníků či stěhování fondů.

Cíl 9: Umožnění poloautomatizované hromadné tvorby záznamů v konkordancích v IDHF s ohledem na minulé i možné budoucí změny fondů fyzických dokumentů (jako jsou hromadné změny vlastníků, stěhování fondů, změna názvů či struktur organizací, hromadné změny metodiky tvorby signatur v institucích, apod.).

Výsledky:

Z_{polop} – Automatizační modul pro systém konkordancí v IDHF

Bude založen na analýze událostí vyvolávajících potřebu poloautomatizovaných hromadných zápisů do konkordancí IDHF, bude obsahovat návrh řešení, realizaci změn v serverové části IDHF a aplikačním rozhraní (API).

Plnění:

Procesy udržování Digitálních konkordancí v IDHF byly doplněny o možnost hromadných změn konkordančních záznamů. Byly analyzovány konkrétní potřeby poloautomatizovaných hromadných zápisů do konkordancí IDHF s ohledem na přesuny a změny označení fyzických dokumentů (jako jsou hromadné změny vlastníků, stěhování fondů, změna názvů či struktur organizací, hromadné změny metodiky tvorby signatur v institucích, apod.). Bylo navrženo technické řešení a posléze bylo implementováno do serverové části IDHF a do aplikačního rozhraní (API).

Cíl 10: Zavedení konkordancí pro libovolné (i dosud nedigitalizované) dokumenty do systému služeb Manuscriptoria. V současné jsou jako výsledek VaV 2016 zavedeny digitální konkordance *u digitalizovaných dokumentů*. Novým cílem je zmapovat možnosti rozšíření digitálních konkordancí na všechny dostupné fyzické dokumenty v systému Manuscriptorium. Podmínkou je existence persistentního jednoznačného identifikátoru fyzického dokumentu i pro nedigitalizované dokumenty.

Výsledky:

A - Definice způsobu jednoznačné a persistentní identifikace u dosud nedigitalizovaných historických dokumentů

Analytický dokument publikovaný na webu: analýza problematiky jednoznačné identifikace fyzických dokumentů prezentovaných v Manuscriptoriu, definování persistence jednoznačných identifikátorů s ohledem na mechanismy a principy uvedené do praxe jako výsledek VaV v roce 2016 pro digitalizované dokumenty, návrh zavedení jednoznačných a persistentních identifikátorů do datových struktur Manuscriptoria.

Plnění:

Výstupem prací je analytický dokument popisující problematiku jednoznačné identifikace fyzických dokumentů prezentovaných v Manuscriptoriu, definování persistence jednoznačných identifikátorů a návrh zavedení jednoznačných a persistentních identifikátorů do datových struktur Manuscriptoria.

Všechny výsledky za Oblast 3 jsou dostupné na URL:
<http://www.manuscriptorium.com/cs/vav2017>

Oblast 4: Webové archivy pro vědecký výzkum – garant Jaroslav Kvasnica

Cíl 1: Analýza způsobu zveřejnění metadat ve webových archivech a analýza možností zveřejnění těchto metadat pro uživatele českého webového archivu v režimu open data.

Výsledky:

J_{rec} - odborný článek v anglickém jazyce vztahující se k problematice zveřejňování open dat webových archivů

Plnění:

Odborný článek s názvem Akvizice webových zdrojů v recenzovaném periodiku Acta Musei Nationalis Pragae - Historia. V současné době v recenzním řízení.

Oblast 5: Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů – garant Zuzana Kvašová

Cíl 1: Analýza části standardu PREMIS věnující se signifikantním vlastnostem, včetně analýzy změn těchto vlastností ve verzi standardu PREMIS 3.0

Termín signifikantní vlastnosti vyjadřuje vlastnosti, které se z hlediska dlouhodobé archivace považují za klíčové a které by měly být v průběhu životního cyklu digitálních objektů zachovány. Pro tyto účely je potřeba tyto vlastnosti zaznamenat. Aktuálně je to možné ve standardu PREMIS v opakovatelném elementu <significantProperties>. Konkrétní signifikantní vlastnosti u jednotlivých typů digitálních objektů ale tento standard neuvádí. Může být tedy problémem určit, jaká vlastnost (počet stran, rozlišení, bitová hloubka...),

objektu má být zachována i po formátových migracích. Této problematice se ve světě věnuje několik projektů. V rámci této analýzy se budeme snažit zjistit, jak a zda se signifikantními vlastnostmi pracují vybrané zahraniční repozitáře a které vlastnosti za signifikantní považují. Analýza je pokračováním výzkumu na přípravě vnitřního formátu.

Výsledek:

Analýza metadatového standardu PREMIS v souvislosti s využitím signifikantních vlastností a potřebami metadatové specifikace Národní digitální knihovny.

Plnění:

Byla vytvořena interní analýza věnovaná konceptu signifikantních vlastností, změnám ve standardu PREMIS 3.0 (standards NDK jsou založeny na PREMIS 2.2) a odpovídajícím sémantickým jednotkám určeným pro vyplňování signifikantních vlastností. Analýza ukázala na hlavní oblast zkoumání signifikantních vlastností pro kontext praxe NK ČR, kterou budou signifikantní vlastnosti na úrovni intelektuální entity (vybraných typů dokumentů). Tato analýza se stane základem pro článek v recenzovaném časopise, který je mezi cíli VAV na rok 2018.

Cíl 2: Studie o autenticitě v rámci dlouhodobé ochrany digitálních dokumentů

Popis toho, co je v rámci Digital Preservation autenticita a jaké okolnosti jsou s ní spojeny. Proč je součástí DP a jak by se k ní mělo v rámci práce repozitáře přistupovat.

Výsledek:

J_{rec} - odborný článek popisující zabývající se autenticitou digitálních dokumentů v průběhu jejich životního cyklu (2017).

Plnění:

Byl vytvořen text článku, který prošel vnitřním připomínkovacím řízením mezi řešiteli VaV této sekce. Účelem tohoto článku je navrhnout základní konceptualizaci autenticity digitalizátů knih, která bude vycházet z kritické analýzy existujících tematizací v odborné literatuře a přinese vlastní redefinici konceptu autenticity digitálního dokumentu. Předložená konceptualizace rozvede obecná ustanovení normy ISO 14721 užitím výsledků uvedené analýzy do návrhu konkrétnějšího rámce pro autenticitu digitalizátů knih v kontextu komplexního řízení jejich životního cyklu v knihovnách. Článek byl podán do recenzovaného periodika PROINFLOW, ve kterém by měl po recenzním řízení vyjít v roce 2018.

Cíl 3: Analýza aktuálně dostupných nástrojů pro identifikaci, validaci a charakterizaci

Zahrnuje více dílčích cílů. Analýza bude zaměřena na otestování dalších nástrojů nad rámec těch, které jsou pro potřeby dlouhodobé ochrany v NK ČR již využívány. Dalším krokem bude analýza jednotlivých nástrojů pro konkrétní typy operací. Výzkum se zaměří nejen na obrazová data, ale i další typy formátů, se kterými NK ČR počítá do budoucna. Výstupem bude publikovaný přehled relevantních nástrojů, řazených do třech kategorií (identifikace, charakterizace, validace) a hodnocené podle několika parametrů (jeden z nich je rychlost). Součástí bude i výzkum věnovaný formátu JPEG2000 a jeho rozšíření a způsobu využívání.

Výsledek:

J_{rec} - odborný článek věnující se formátu JPEG2000, jeho rozšíření, perspektivě, dostupným nástrojům a vlastnostem vybraných národních profilů (2017).

Plnění:

Byl vytvořen text článku, který prošel vnitřním připomínkovacím řízením mezi řešiteli VaV této sekce. Článek byl podán do recenzovaného periodika KNIHOVNA, ve kterém by měl po recenzním řízení vyjít v roce 2018.

Cíl 4: Metodika pro vyplňování metadat definovaných Standardem NDK a řízené slovníky

Výzkum v oblasti metadat bude pokračovat zaměřením na získávání a využívání metadat pro dlouhodobou archivaci v praxi s ohledem na existující standard NDK. V metodice by mělo být předepsáno, jakým způsobem metadata získávat a jak je vyplňovat (s důrazem na užití nástrojů na identifikaci a charakterizaci, nikoliv z předem vyplněných hodnot a dále podle řízených slovníků). Metodika by měla popisovat, v jaké fázi se mají jaká metadata shromažďovat, z jakého zdroje (katalog, skener, EXIF metadata apod.) a jakým nástrojem. Součástí metodiky by měl být vznik řízených slovníků.

Výsledek:

N_{met} – metodika pro tvorbu SIP balíčku podle Standardu NDK, vytvoření kontrolovaných slovníků (2017, předpokládaná certifikace 2018)

Plnění:

Byl vytvořen první návrh metodiky pro vytváření balíčku SIP pro digitalizáty tištěných dokumentů, který předkládá doporučený postup pro vytváření balíčků SIP v souladu se souvisejícími standardy NDK. Popisuje základní procedurální požadavky na vytváření dat a metadat při digitalizaci tištěných dokumentů takovým způsobem, aby byly usnadněny následující procesy dlouhodobého uchování v archivu v souladu s normou ČSN ISO 14721. Metodika představuje aplikaci principů této normy pro specifickou oblast vytváření digitálních dokumentů digitalizací tištěných předloh v knihovnách podle standardů NDK pro metadata, tj. před dodáním digitalizátů do repozitáře. Popisuje procedurální postup, který je potřeba dodržet při užití standardů NDK. Podobná metodika dosud v českém prostředí chybí. Metodika obsahuje obecnou a implementační část. Byla vytvořena také průvodní zpráva. Metodika je nyní určena k připomínkovacímu řízení v rámci souvisejících pracovišť NK ČR, případně digitalizací mimo NK ČR. V závislosti na připomínkování bude metodika předložena k certifikaci nejdříve na podzim 2018.

Cíl 5: Příprava aktualizace Certifikované metodiky pro identifikátory URN:NBN

V souladu s certifikačním procesem by mělo dojít k zjednodušení celé metodiky, její doplnění o nové podmínky spojené s nasazením nového softwaru pracujícího s APIv4 a aktualizace pro plánovaný modul pro on-line periodika. Součástí aktualizace by mělo být vytvoření smlouvy o užívání.

Výsledek:

Analýza stávající Metodiky pro správu URN:NBN perzistentních identifikátorů a návrh na aktualizaci a zjednodušení metodiky společně s rozšířením o nové funkce a typy dokumentů. Na základě analýzy podání návrhu na aktualizaci certifikované metodiky pro rok 2018.

Plnění:

Byla vytvořena interní analýza, zaměřující se na okruhy, které je třeba ve stávající metodice pro identifikátory URN:NBN (certifikované v roce 2015) upravit pro vydání její nové, aktualizované verze. Nová verze musí reflektovat softwarové změny nástroje CZIDLO (kontext sklizení a související změny technických postupů v systému ČIDLO).

Výsledky z předchozích období:

J_{rec} - odborný článek Příprava na dlouhodobé uchovávání zvukových dokumentů v NK ČR (2017 – posunuté plnění z 2016, cíl 1 v roce 2016)

Plnění:

V čísle 1/2017 časopisu Knihovna, v recenzované části, vyšel v roce 2017 článek s názvem "Zvukové dokumenty ve fondech paměťových institucí v kontextu dlouhodobého uchovávání v ČR. Přípravná studie NK ČR k možnosti dlouhodobého uložení digitalizovaných dat", autoři: Natalie Ostráková, Filip Šír. Článek obsahuje analýzu zahraniční praxe se zvukovými dokumenty, standardů a doporučení mezinárodních organizací i praxe vybraných zahraničních institucí a popisuje metadatový profil a formátová doporučení, která byla vytvořena v rámci standardizace NDK v NK ČR.

Oblast 6: Vývoj a ověřování metodik ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů (historických i novodobých) – vytvoření mezioborového metodologického centra restaurování a konzervace knihovních fondů – garant Petra Vávrová

Cíl 1: Průzkum fyzického stavu knihovních fondů a budování a zpřesňování znalostní databáze a elektronických formulářů

Pokračování průzkumu fyzického stavu knihovních fondů – srovnávání a korelace výsledků průzkumu fondů a výsledky jiných typů průzkumů na stejném fondu, zpřesňování zadávaných dat a údajů, jejich kategorizace. Plnění znalostní báze a statistické vyhodnocování výsledků, formulace strategických priorit na základě zjištěných výsledků. Pokračování v ověřování využití **N_{met}** certifikované metodiky průzkumu fondů s využitím vylepšené databáze a **Z_{polop}** využití znalostní databáze v péči o knihovní fondy NK ČR Collection survey (2013) v praxi a zaškolení pracovníků z jiných knihoven, aby mohli provádět průzkumy fondů také a zkvalitnila se péče o knihovní fondy v ČR obecně.

Výsledek:

N_{met} – Příprava novodobých knihovních fondů na hromadné odkyselování a kontrola kvality po odkyselování – kritéria výběru a proces zpracování (text zpracován v r. 2016, zahájení certifikace 2017)

Plnění:

Metodika je v procesu certifikace. Dle připomínek a návrhů oponentů zapracováváme připomínky. Všechny dokumenty budou odeslány na MK k certifikaci, jakmile budou

opONENTI srozumění se zpracovanými změnami. Proces certifikace proběhne koncem roku 2017, max. začátkem roku 2018.

V dalším roce bychom propojili již vzniklé metodiky a poloprovoz v jeden ucelený celek a vytvořili bychom funkční pracoviště, ve kterém se zohlední všechny certifikované postupy.

Cíl 2: Monitoring kvality ovzduší v depozitářích NK ČR

Měření plynných polutantů v depozitářích – pokračování v různých (nových o starých) typech depozitářů, výsledky by měly sloužit k plánování nápravných opatření (využití filtrů apod.), návrhy na řešení snížení koncentrace polutantů v depozitářích

Měření odolnosti papíru a vazebních materiálů vůči světelnému záření – zaměření na přenosné skenery v badatelkách a pokračování ve sledování dlouhodobého účinku světla na materiály knihovních fondů, zejména tzv. post-radiační efekty

Pokračování souběžného měření koncentrace oxidů síry a dusíku po nastěhování historických fondů do barokního sálu, odolnosti papíru a vazebních materiálů vůči světelnému záření a sledování vlivu světelných podmínek na vlastnosti materiálů knihovních fondů

Plnění:

Stanovení koncentrací vzdušných polutantů v ovzduší v depozitářích stále pokračuje. Je třeba zmínit, že vzdušné polutanty výrazně ovlivňují degradaci materiálů knihovních fondů (viz příloha: *Stanovení oxidů síry a dusíku v Barokním sále*). Získané hodnoty jsou srovnávány s hodnotami získanými jinými metodami, a pokud bude srovnání shodné, můžeme začít s pravidelným měřením těchto parametrů. Zároveň bychom navrhli filtraci vzduchu pro vybrané depozitáře. Použili bychom čističku vzduchu ve vybraných depozitářích. Je možné vybavit ho filtry jak na VOC, které zahrnují i kyselinu octovou a mravenčí (IOAir VOC), tak filtry na plynné polutanty pocházející z vnějších zdrojů (IQAir Chemisorber). Po aplikaci čističky vzduchu bychom měřili koncentrace vzdušných polutantů a zjišťovali efektivitu čištění vzduchu.

Stanovení odolnosti materiálů knihovních fondů vůči degradačním faktorům (vzdušné polutanty, světlo, aj.) stále pokračuje. Experimenty jsou nastaveny na delší časový úsek a výsledky získáme za několik měsíců až let.

Cíl 3: Vývoj nových metodik ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů (historických i novodobých)

Další zkvalitňování návrhu konzervačního pracoviště se zaměřením na novodobé dokumenty, přípravu fondů na odkyselování, konzervaci a opravy a návrh dalších konzervačních postupů novodobých knižních dokumentů s návazností na hromadnou digitalizaci; průzkum barevné vrstvy iluminovaných rukopisů – pokračování; metodiky konzervace a restaurování poškozených knihovních fondů

Výsledky:

N_{met} – Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS (předložení finální verze metodiky 2017, certifikace 2017-2018)

N_{met} - Metodika restaurování starých tisků před digitalizací (text zpracován v r. 2016, zahájení certifikace 2017)

Plnění:

Obě metodiky jsou v procesu certifikace. Dle připomínek a návrhů oponentů zpracováváme připomínky. Všechny dokumenty budou odeslány na MK k certifikaci, jakmile budou oponenti srozuměni se zpracovanými změnami. Proces certifikace proběhne koncem roku 2017, max. začátkem roku 2018.

Opět bychom v dalším roce propojili již vzniklé metodiky v jeden ucelený celek a vytvořili bychom funkční pracoviště, ve kterém se zohlední všechny certifikované postupy.

V roce 2017 rovněž probíhal vývoj a výzkum v oblasti metody hromadného odkyselování knih metodou „In situ“ ve víceúčelové vakuové komoře. Dílčí zpráva a výsledky jsou uvedeny v příloze: *Odkyselování knih ve vakuové komoře*. Ve vývoji metody budeme pokračovat i v dalším roce, protože je zde řada dílčích problémů, které je třeba řešit – především se jedná o vlastnosti hydrogelů, které je třeba připravit s definovanými parametry a otestovat je, zda jsou funkční pro tuto metodu.

V roce 2017 byly také prováděny průzkumy historických fondů (např. průzkum iluminovaných rukopisů, průzkum univerzitních tezí – UNESCO památek) a v dalším roce by měl být v souvislosti s certifikací metodiky *Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS* nastaven funkční průzkum historických fondů. Dále byly prováděny experimenty a ověřování restaurátorských postupů v rámci restaurování univerzitních tezí, testování aplikace hydrogelů pro restaurování univerzitních tezí (viz příloha *Vývoj vybraných metody konzervace a restaurování knihovnických fondů*).

V oblasti 6 nejsou formulovány nové cíle, jde o posílení zázemí pro plnění stávajících cílů DKRVO, v širším měřítku k realizaci priorit 1 – 3 Koncepce rozvoje Národní knihovny jako výzkumné organizace pro léta 2016-2020, Oblast 6 (viz http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/koncepce_2016_2020.pdf).

V oblasti 6 jsou požadovány další prostředky na rozšíření činností v oblasti ochrany knihovnických fondů a péči o ně. Jde o především materiálové posílení vybavení pracoviště (investice I DDHM) s ohledem na dlouhodobé priority řešení problematiky této oblasti (priority jsou popsány v platné koncepci rozvoje NK jako výzkumné organizace na léta 2016-2020, viz http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/koncepce_2016_2020.pdf).

K posílení znalostní úrovně řešitelského týmu je požadováno zahraniční cestovné.

Vazby na priority stávající koncepce rozvoje jsou uvedeny níže:

Priorita 1: Dokončení procesu vývoje různých úrovní průzkumu fyzického stavu knihovních fondů – technický rozvoj, integrace funkcionalit, propojení různých průzkumových databází a registrů.

Rozsáhlý počet činností spojených s péčí o dobrý fyzický stav novodobých i historických knihovních fondů v NK ČR a ostatních kulturních institucích bude díky modernímu vybavení pracovišť možné provádět ve vysoké kvalitě a realizovat větší počet analýz, včetně kvalitnější prezentace výsledků pro odbornou veřejnost. Požadované navýšení na pořízení drobných zařízení, která umožní kvalitnější postupy při průzkumu fyzického stavu fondů, výzkum v oblasti složení a degradace materiálů použitých v knižní vazbě nebo pro restaurování knih (pH elektrody, pH ion metr, apod.).

Přístroje a příslušenství k přístrojům by měly sloužit k získávání kvalitnějších výsledků a dat, což by mělo vést ke zlepšení průzkumu fyzického stavu knihovních fondů a v důsledku toho i ke kvalitnějšímu vyhodnocování získaných výsledků i dat a plánování efektivní péče o knihovní fondy.

Plnění:

Jelikož se v roce 2017 pracovalo na certifikaci metodik, proces integrace funkcionalit, propojení různých průzkumových databází a registrů stále trvá. Proto v dalším roce bychom propojili již vzniklé metodiky a poloprovoz v jeden ucelený celek a vytvořili bychom funkční pracoviště, ve kterém se zohlední všechny certifikované postupy.

Priorita 2: Sumarizace podmínek uchování, manipulace a využívání knihovních fondů s ohledem na zachování jejich dobrého fyzického stavu – tvorba metodik, ověřování a propojování metodik do funkčních celků – vytvoření „mezioborového metodického centra restaurování a konzervace knihovních fondů“.

Rozšířené vybavení výzkumných laboratoří navazuje na prioritu monitorování kvality ovzduší. S monitorováním kvality ovzduší souvisí i pořízení příslušenství k spektrofotometru (přenosný přístroj pro měření barevnosti materiálů - Target Mask - záměrný terč pro měření malých vzorků spektrofotometrem Minolta), bez kterého nelze určit poškození a změny materiálů knižní vazby vlivem světelného záření. Výsledky získané pomocí tohoto zařízení jsou využívány i v průzkumu fyzického stavu fondů ve znalostní databázi či jiných elektronických formulářích (Priorita č. 1). Úkolem Oddělení výzkumu a vývojových laboratoří je monitoring kvality, resp. složení ovzduší, jsou zde také testovány materiály pro restaurování a prováděna dezinfekce v případě kontaminovaných knihovních fondů (sestava záznamníků teploty a relativní vlhkosti vzduchu, přístroj ELSEC 765C). Digitální USB HD mikroskop/endoskop rozšíří vybavení přístroje Mikrofotometr pro měření světlostálosti materiálů. Toto zařízení je v ČR naprosto ojedinělé a prakticky nezastupitelné v oblasti zjišťování míry citlivosti historických i novodobých knihovních materiálů na světlo a slouží k účinnější preventivní péči o knihovní fondy. Zařízení v současné době není vybaveno

kamerou a obtížně se zaměřuje oblast měření. Správné zaměření oblasti měření – dopadu světelného paprsku - je pro reprodukovatelnost výsledků zásadní. Laboratoře se také podílejí na přípravě metodik pro hromadné procesy odkyselování či konzervaci a restaurování. Kvalitní vybavení laboratoří přispívá ke zvýšení kvality navazujících procesů a činností. Pro kvalitní chod laboratoří a kvalitu výsledků je nezbytné vhodné vybavení (pH elektrody, pH ion metr) a pořízená zařízení a přístroje jsou nezbytné pro zpřesnění zpracování metodiky, která je v rámci Oblasti 6 plánována k certifikaci v roce 2017.

Součástí tzv. preventivní konzervace je i uložení knihovních fondů do kvalitních ochranných obalů, které jsou v NK ČR vyráběny již 15 let. Pro zkvalitnění ochranných obalů a jejich konstrukční možnosti je naplánováno pořízení modulu pro skladové hospodářství a optimalizaci plánování výroby společně s rylovacím kolečkem, což povede k rozšíření portfolia vyráběných obalů o různé materiály jako je vlnitá lepenka, plastkarton, pěny apod. Tavná řezačka, externí zdroj a příslušenství slouží k formátování rozměrů pěnových lůžek a vytváření detailů v pěnových lůžkách vkládaných do ochranných obalů. Pěny slouží k ochraně plastických prvků na knižní vazbě a dalších detailů knižní vazby. Pořízením řezáku se zvýší rozmanitost nabídky služeb výroby ochranných obalů pro NK ČR i ostatní kulturní instituce. Poslouží ke zvýšení kvality a možností v preventivní péči o knihovní fondy.

Plnění:

V roce 2017 jsme pracovali na ověřování metodik měření různých vlastností materiálů knihovních fondů, využívali jsme pořízené přístroje a databáze k ověřování funkčnosti, sepisovali manuály pro měření, školili pracovníky.

Priorita 3: Vývoj vybraných metody konzervace a restaurování knihovních fondů – potřeba vzniklá z výsledků průzkumu fyzického stavu – opět v rámci „mezioborového metodického centra restaurování a konzervace knihovních fondů“

Výsledky výzkumu získané použitím nových přístrojů a zařízení budou v konečné fázi využity pro zlepšení péče o knihovní fondy, přípravu na odkyselování, pro zkvalitnění postupů konzervace a restaurování novodobých i historických knihovních fondů. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu objemu fondu novodobých knih je kapacita pracovišť, které se o tento fond starají plně vytížena.

Přístroje a příslušenství k přístrojům by měly sloužit k získávání kvalitnějších výsledků a dat, což by mělo vést ke zlepšení a zkvalitnění postupů restaurování a konzervace knih (příslušenství k spektrofotometru (přenosný přístroj pro měření barevnosti materiálů - Target Mask - záměrný terč pro měření malých vzorků spektrofotometrem Minolta), monitoring klimatických parametrů během výstav knihovních fondů (Přístroj ELSEC 765C pro monitoring klimatických parametrů). Pořízená zařízení a přístroje jsou nezbytné pro zpřesnění zpracování metodiky „Nmet - Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS (2017)“.

Při přípravě vzorků nebo speciálních činidel pro konzervační či restaurátorské zásahy tak může dojít k přehřátí nebo naopak nedosažení požadované teploty, protože teplota plotny a míchané látky v nádobě se liší. Pro přípravu roztoků a dalších materiálů je nezbytné magnetické míchadlo a je nutné regulovat teplotu při přípravě roztoků a např. lepidel, proto doplňujeme míchadlo o čidlo měřící teplotu plotny. Kontaktní teploměr detekuje teplotu míchané látky a díky připojení k magnetickému míchadlu řídí termostat míchadla.

Plnění:

Metodiky jsou v procesu certifikace. Dle připomínek a návrhů oponentů zapracováváme připomínky. Všechny dokumenty budou odeslány na MK k certifikaci, jakmile budou oponenti srozuměni se zapracovanými změnami. Proces certifikace proběhne koncem roku 2017, max. začátkem roku 2018.

V roce 2017 rovněž probíhal vývoj a výzkum v oblasti metody hromadného odkyselování knih metodou „In situ“ ve víceúčelové vakuové komoře. Dílčí zpráva a výsledky jsou uvedeny v příloze *Odkyselování knih ve vakuové komoře*. Ve vývoji metody budeme pokračovat i v dalším roce, protože je zde řada dílčích problémů, které je třeba řešit – především se jedná o vlastnosti hydrogelů, které je třeba připravit s definovanými parametry a otestovat je, zda jsou funkční pro tuto metodu.

V roce 2017 byly také prováděny průzkumy historických fondů (např. průzkum iluminovaných rukopisů, průzkum univerzitních tezí – UNESCO památek) a v dalším roce by měl být v souvislosti s certifikací metodiky *Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS* nastaven funkční průzkum historických fondů. Dále byly prováděny experimenty a ověřování restaurátorských postupů v rámci restaurování univerzitních tezí, testování aplikace hydrogelů pro restaurování univerzitních tezí, viz příloha *Vývoj vybraných metody konzervace a restaurování knihovnických fondů*.

Všechna pořízená zařízení a přístroje budou dále využity k publikování a prezentaci dílčích cílů Oblasti 6 a vzniklých metodik na tuzemských i mezinárodních konferencích. Prezentace výsledků proběhla formou posterů nebo prezentací na konferencích.

Čerpání rozpočtu leden – listopad 2017

Čerpání osobních nákladů včetně odvodů a přidělu do FKSP probíhá pravidelně a je předpoklad, že tyto náklady budou dočerpány.

Čerpání položky spotřeba materiálu (501) probíhá, zbývá dočerpat 76 227,69 Kč; příslušné objednávky jsou v procesu realizace.

Čerpání cestovného (512) - zahrnuto pouze u úplně zaúčtovaných cest:

- DKRVO: probíhá, zbývá dočerpat již jen menší částku (jedna cesta bude ještě zaúčtována v prosinci)
- DKRVO NNV: probíhají ještě větší cesty, budou zaúčtovány v prosinci

Čerpání položky ostatní služby vč. NNV (518): velké zakázky na služby ve výzkumu a vývoji budou fakturovány a zaúčtovány v měsíci prosinci, bude dočerpáno.

Jiné ostatní náklady (549): platba za členství v CERL, nedočerpáno zůstane 1741,20 Kč z důvodu posílení kursu CZK.

Náklady z DDHM:

- DKRVO: vyčerpáno (rozdíl hrazen z rozpočtu NK)
- DKRVO NNV: zbývá dočerpat 39 316,62 Kč, čerpání ještě probíhá v měsíci prosinci

Investice z NNV ještě nebyly zaúčtovány, v důsledku výběrového řízení bude čerpání nižší o 3451,40 Kč.

Podrobněji je čerpání rozvedeno v příložených tabulkách a doloženo kopiemi účetních dokladů resp. výpisem ze mzdové evidence.

Řešitelský tým

Kromě nahlášených změn došlo na podzim t. r. ještě ke změně příjmení (sňatek) u Ing. Lucie Palánkové, nyní Mračkové (ve výkazech resp. cestovních dokumentech se objevuje pod oběma příjmeními).

Na základě podkladů řešitelů jednotlivých oblastí zpracoval: Mgr. Adolf Knoll

4. prosince 2017

PhDr. Martin Kocanda

Generální ředitel Národní knihovny České republiky